UNIVERSITY OF HELSINKI

https://helda.helsinki.fi

Gezi sonras mahalleye çekilmek : Ankara'da mahalle forumlar pratii

Celik, Özlem; Ergenç, Ceren

2018
Marmara üniversitesi
http://hdl.handle.net/10138/312099
Celik, Ö & Ergenç, C 2018, 'Gezi sonras mahalleye çekilmek : Ankara'da mahalle forumlar pratii', Marmara iktisat dergisi, no. 539, pp. 81-95.

Downloaded from Helda, University of Helsinki institutional repository. https://helda.helsinki.fi
This is an electronic reprint of the original article.
This reprint may differ from the original in pagination and typographic detail.
Please cite the original version.

gezi sonrası mahalleye çekilmek: ankara'da mahalle forumları pratiği[1]

Özlem Çelik*
Ceren Ergenç**

özet
Gezi ayaklanması Türkiye'deki toplumsal hareketler tarihinde dikkate değer bir uğrak olarak çoğunlukla toplumsal hareketler kavramsal çerçevesinde protestocuların sokağa çıkma motivasyonlarını ve taleplerini, ve hareketin bir sınıf hareketi olup olmadığını inceledi. Gezi'nin öncesi ve gerçekleşme anına odaklanan yazın, Gezi ayaklanmasının ortalarına doğru başlayan ve sonrasında yerelden demokrasi pratiği olarak değerlendirilebilecek mahalle forumlarını odağına almadı. Yazının ilgisinden kaçan diğer bir nokta da İstanbul dışındaki Gezi ayaklanması pratiklerinin incelenmesi oldu. Bu nedenle, bu çalışma, yazında tespit edilen bu iki boşluğa işaret ederek Ankara kentinde Gezi sonrasında mahallelere çekilen halkın mahalle forumları deneyimine odaklanmaktadır. Ankara'nın alan çalışması olarak seçilmesinin nedeni 22 Haziran 2013 günü, henüz sokak mücadelesi sonlanmamışken, bir araya gelmeye başlayan Ankara mahalle forumlarının aradan geçen süre içerisinde serbest kürsü platformları olmaktan çıkıp ulusal ve kentsel ölçekte politika üreten ve siyasi mobilizasyon amacı güden oluşumlar haline gelmiş olmalarıdır. Araştırmanın temel amacı Ankara mahalle forumlarının nasıl bir süreç içinde biçim aldığını ortaya koymak ve dünya ve Avrupa sosyal forumlarının en önemli gündem maddelerinden biri olan kent hakkı tartışmasını ve işgal et hareketleriyle kent gündeminde yeniden yaşam bulan müşterekler tartışmasını bir araya getirme kapasitesini incelemektir.
anahtar kelimeler: Gezi ayaklanması, mahalle forumları, kent hakkı, müştereklerimiz

abstract
The Gezi uprising, an important moment in Turkish social movements history, is examined mostly as a part of the demands and the motivation of protestors' practice of being on the street, and whether the movement is a class struggle or not. The literature focused on either the period before or after Gezi uprising. The focus of the literature remains the period when the uprising lost its pace and the neighbourhood forums, a practice of local democracy, unexamined. The other point remained unexamined was the cities other than İstanbul that experienced Gezi uprising extensively. That is why, this research focused on the two missing points of the literature by investigating neighbourhood forums in the city of Ankara after the dismantling of street protests of Gezi. The motivation behind the selection of Ankara neighbourhood forums as case studies was because of continuous engagement of the forums in urban and national politics since 22 June 2013. The main aim of the research is to show the structure of forums and the discussions in the forums from a right to the city and reclaiming commons perspective, discussed mainly in World and European Social Forums.
key words: Gezi uprising, neighbourhood forums, right to the city, commons

giriş

31 Mayıs 2013 günü İstanbul'un en merkezi alanı olan Taksim Meydanı'ndaki Gezi parkının alışveriş ve iş merkezine dönüştürülmesi kararını takiben parka iş makinaları girdi. Süreci yakından takip eden Taksim Dayanışması katılımcıları, çevreci insiyatiflerin bileşenleri ve kentsel mücadele aktivistleri parkı korumaya aldı. Sabahın erken saatlerinde polis müdahalesi ile başlayan 31 Mayıs'ı, 1 Haziran günü hükümetin uygulamalarına, polis şiddetine ve kentsel talana karşı sokağa çıkanların gösterileri izledi. Ülke geneline yayılan sokak protestoları 81 kentin 79'unda 2.5 milyon insanın sokağa çıktığı, kamusal mekânları işgal ettiği, 4 bin 900 eylemcinin 'şüpheli' olarak gözaltına alındığı[2] ve 8 kişinin hayatını kaybettiği otuz gün boyunca sürdü.

* ODTÜ Avrupa Çalışmaları
** ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü

Gezi ayaklanması Türkiye'deki toplumsal hareketler tarihinde dikkate değer bir uğrak olması hasebiyle hem politik gündemde hem de akademik yazında ciddi bir yer tuttu (Eraydın, vd. 2014; Saracoğlu, 2014; Kuymulu, 2013; Sönmez, 2013). Bu yazın, çoğunlukla toplumsal hareketler kavramsal çerçevesinde protestocuların sokağa çıkma motivasyonlarını ve taleplerini (Kongar vd, 2013; Özkoray vd, 2013), hareketin bir sınıf hareketi olup olmadığını (Boratav, 2013) inceledi. Gezi'nin öncesi ve gerçekleşme anına odaklanan yazın, sokak protestoları sonrasının ne gibi örgütlenme ve olasılıklara açık olduğunu doğrudan değil, Gezi eylemlilikleri içinde sınırlı bir biçimde inceledi. Oysa, Gezi sürecinin en önemli çıktılarından biri olan yerelden demokrasi ya da doğrudan demokrasinin deneyimlendiği forum yapısında bir araya gelme pratiği yazın tarafından çok da ilgiye mazhar olmadı[3]. Yazın tarafından eksik bırakılan ikinci bir nokta ise yapılan çalışmaların çoklukla İstanbul örneğine odaklanıp, Ankara, İzmir gibi Gezi ve sonrasının kitlesel boyutlarda yaşandığı kentleri incelemeye tabii tutmamış olmasıdır. Bu çalışma, yazında tespit edilen bu iki boşluğa işaret ederek Ankara kentinde Gezi sonrasında mahallelere çekilen halkın mahalle forumları deneyimine odaklanmaktadır. Ankara'nın alan çalışması olarak seçilmesinin nedeni 22 Haziran 2013 günü, henüz sokak mücadelesi sonlanmamışken, bir araya gelmeye başlayan Ankara mahalle forumlarının aradan geçen süre içerisinde serbest kürsü platformları olmaktan çıkıp ulusal ve kentsel ölçekte politika üreten ve siyasi mobilizasyon amacı güden oluşumlar haline gelmiş olmalarıdır. Araştırmanın temel amacı Ankara mahalle forumlarının nasıl bir süreç içinde biçim aldığını ortaya koymak ve dünya ve Avrupa sosyal forumlarının en önemli gündem maddelerinden biri olan kent hakkı tartışmasını ve işgal et hareketleriyle kent gündeminde yeniden yaşam bulan müşterekler tartışmasını bir araya getirme kapasitesini incelemektir.

Forumlar, her katılımcıya açık, sürekli bir tartışma zemininde hangi konularda işbirliği yapılabileceğine erişmeye çalışan kamusal alanlar olarak tarif edilebilir. Diğer bir deyişle, forumlar bir örgüt değil, çoğulcu bir yapıyı benimsemiş tartışma platformlarıdır.

Forumlar, her katılımcıya açık, sürekli bir tartışma zemininde hangi konularda işbirliği yapılabileceğine erişmeye çalışan kamusal alanlar olarak tarif edilebilir (della Porta ve Mosca, 2010). Diğer bir deyişle, forumlar bir örgüt değil, çoğulcu bir yapıyı benimsemiş tartışma platformlarıdır. Belirli konuları tartışmak üzere görece otonom çalışma gruplarının bir araya geldiği forumlar (della Porta ve Mosca, 2010) aynı zamanda toplumsal bir hareketin devam ettiği süreçte karar alma mekanizmalarının oluşturulması, bir iletişim ağı kurulması ve hareketin sönümlenmesini engellemek ya da sönümlenmesi durumunda nasıl bir yol haritası izlenmesi gerektiğini tartışmak için oluşturulan yerel platformlar olarak tanımlanabilir. Burada belirtmek gerekir ki, bu yazıya konu olan mahalle forumları, Avrupa ve Dünya Sosyal Forumlarından (DSF) bileşenleri bağlamında farklılıklar göstermektedirler. Mahalle forumları bireylerin iştirakçi olarak katılımını öngörürken, sözü edilen diğer forumlarda kurumsal temsiliyet de kabul edilmektedir.

Forum pratiğinin kentsel toplumsal hareketler yazınında incelenmesi, belirli konulara odaklanan toplumsal hareketleri bir araya çağırarak neoliberal küreselleşme karşısında daha kapsamlı bir karşı duruşu örgütlemeyi hedefleyen DSF ile başlar (della Porta and Mosca, 2010). Dünya Forumları, uluslararası finans organizasyonlarının uygulamalarına karşı ulus aşırı kampanyaları örgütlemiş, böylece bu kurumlarca ulusal sınırlar içinde gerçekleştirilen uygulamalara karşı ortak bir baskı oluşturma ve talepler üretme imkânı oluşturmuşlardır. Küresel finans kuruluşlarına karşı küresel düzlemde bir araya gelen forum bileşenleri aynı zamanda yerel etkiler de yaratmışlardır. Bu yerel etki, DSF'ndan yerel forumlara yansımakla sınırlı kalmamış aynı zamanda yerel forumların gündemleri DSF'na taşınmıştır. Yerel forum pratikleri farklı ülkelerde farklı ölçeklerde deneyimlenmiştir. Örneğin İtalya ve Fransa gibi ülkelerde yerel forumlar belediye ölçeğinde gerçekleştirilirken, Yunanistan, Avusturya ve İsveç gibi ülkelerde ulusal düzeyde gerçekleşmiştir (della Porta and Mosca, 2010). Dünya ve Avrupa Forumları çok sayıda kurumsal temsilciler ve yerel halkın katılımıyla yapılmakta ve bu

forumlar öncesi yapılan yerel forumlar bir üst ölçekti foruma hazırlık için biraraya gelmektedir. Küresel ölçekte bir arada hareket etme hedefiyle yapılan bu forumlara Türkiye'den çeşitli katılımlar sağlanmış olsa da yerel kentsel hareketleri doğrudan ve kapsamlı biçimde etkilemiş olan 2010 yılında İstanbul'da toplanan Avrupa Sosyal Forum'u[4] olmuştur. Bu forum öncesinde kentsel mücadelede aktif olarak yer alan gruplar, mahalle dernekleri, platformlar ve aktivistler Türkiye tarihinde ilk kez bir araya gelip ortak bir dil, talepler bütünü ve eylemlilik yol haritası çıkarmak için İstanbul Kent Forumu'nu düzenlemişlerdir. Avrupa Sosyal Forumu'nun en önemli gündem maddelerinden biri olan kent hakkı tartışması kentsel dönüşüm süreciyle yeni karşı karşıya kalmış İstanbul mahallelerinin dernek temsilcilerini ve kentsel dönüşüm karşıtı harekette rol alan çeşitli yapı ve gruplarını iki günlük yerel forumda bir araya getirmiştir. Yerel forum katılımcıları, Avrupa Sosyal Forumu'ndaki kent gündemli forumlarda uluslararası katılımcılarla buluşmuş ve farklı yerel deneyimler paylaşılmış, forum sonunda da bir manifesto ile talepler ortaklaştırılmıştır. Forumların bittiği gün tüm katılımcılarla bir kent yürüyüşü düzenlenmiştir. İstanbul yerel forumu Avrupa ve Dünya Sosyal Forumları'nın yapısına paralel bir katılımcı modeli benimsemiş ve yerel gündemlerin ilk olarak farklı yapılar arasında tartışılma, bilgi paylaşma; ikinci olarak da bir iletişim ağı oluşturarak ortak eylemlilikler yaratılabilmesini hedeflemiştir. Bunların yanı sıra Avrupa ya da Dünya Sosyal Forumu'na taşınmak üzere mesele-odaklı yerel forum (Su Forumu gibi) deneyimleri de son yıllarda Türkiye'de pratik edilmiştir.

Gezi'ye en yakın zamanda gerçekleşen önemli bir forum deneyimi de 2012 yılında ağırlıklı olarak ekoloji kolektiflerinin ve gruplarının katılımıyla gerçekleştirilen forumdur. Forum katılımcısı ve aynı zamanda Müştereklerimiz grubundan görüşmecimizin ifadesine göre forumların Gezi Parkı'na ve sonrasına taşınmasının ardında sözü edilen forum deneyimleri vardı: 'Bu parçalı hareketlerin ne yaptığı ettiğini, eylem repertuarlarını paylaştıkları birşeyden daha sonra müştereklerimiz tartışması yapılan bir yere dönüştü. Siyasi müştereklerimiz neler, politik olarak nasıl ortaklaştırabiliriz tartışıldı'. Bu deneyimlerden de anlaşılacağı üzere kentsel toplumsal hareketler yazınında tartışılagiden yerel forum pratiklerinin benzerleri kısıtlı da olsa Türkiye'de son yıllarda deneyimlenmiştir.

Gezi'deki ilk forumun gerçekleşmesi Müşterekler grubunun insiyatifi ile olmuş, yine aynı görüşmecinin ifadeleri ile parkta alınması gereken temel kararların (çadırlarda kalınacak mı, kim kalacak, siyasetçilerin kürsüye çıkmasına izin verilecek mi gibi) tartışılması için biraraya gelinmişti (Görüşmeci, 1). Ancak Gezi sonrası ortaya çıkan forum pratikleri onlardan önceki yerel forumlarla benzerlikler gösterse de önemli farklılıklar da taşımaktadır. Bu yazının amacı mahalle forumlarının onlardan önceki yerel forumlardan nasıl farklılaştığı ya da benzediğinden ziyade, yerel forum pratiğindeki bu yeni deneyimi mercek altına almayı hedeflemektedir. Burada altı çizilmeye çalışan mahalle forumlarının Türkiye'deki kentsel hareketler mücadelesinde ölçek olarak bir ilk olsa da eylemlilik pratiği olarak bir ilk olmadığıdır.

Gezi sonrası ortaya çıkan forum pratikleri onlardan önceki yerel forumlarla benzerlikler gösterse de önemli farklılıklar da taşımaktadır.

Yukarıda da sözü edildiği gibi Gezi Hareketi'nin ortaya çıkışı ardındaki dinamikler tartışması hareketin bir sınıf hareketi olup olmadığı, hükümetin belirli kesimlerin yaşam tarzlarına getirmeye çalıştığı kısıtlamalara karşı halkın sokağa çıktığı üzerine yoğunlaşmış hatta meselenin üç beş ağaç olmadığı konusunun da altı kalın çizgilerle çizilmiştir. Bu araştırma, Ankara kentindeki mahalle forumlarının tartışma ve taleplerini incelediğinde Gezi sürecinden farklı olarak forum gündemlerinin yaşam tarzı tartışmalarını doğrudan gündem yapmak yerine, halkın nasıl bir yönetim istediği, bu yönetimin denetleme mekanizmalarının neler olabileceği, forum yapısının nasıl şekilleneceği ve yürütüleceği tartışmalarına odaklanırken, bir diğer önemli gündem de kentli olma bilincinin tartışılması, nasıl bir kentte yaşamak istedikleri, nasıl bir planlama sistemi ile kentin şekillendiril-

İstanbul başta olmak üzere, Türkiye'nin hemen hemen her kentine yayılmış egemen kent siyaseti kentsel dönüşüm projeleri ile yürütülmektedir.

mesini bekledikleri üzerine yoğunlaşmıştır. Araştırma bulgularını izleyerek, yazı ilk olarak kent hakkı tartışmasının nüvelerini barındıran ve özyönetim ve denetim mekanizmalarını müşterekler tartışması içinden gören iştirakçiler tanımıyla mahalle forumlarının Gezi sürecinden daha farklı bir yapısı olduğunu iddia etmektedir. Kentsel mücadele tarihi İstanbul kadar zengin olmayan Ankara kentinde kent hakkı ve müştereklerimiz tartışmalarının nasıl oluştuğu forum pratikleri yakından incelenerek ortaya koyulacaktır.

Bu araştırma, Haziran-Aralık 2014 tarihleri arasında, Ankara mahalle forumları, forumlardan çıkan çalışma grupları, iletişim ağları ve Gezi sonrası bir araya gelen platformların katılımcılarıyla yapılan 16 yarı-yapılandırılmış mülakatlar ve odak grup çalışmaları ile bu oluşumların ürettiği siyasi metin, bilgi notu, politika önerisi gibi yazılı içeriklerin ve mahalle forum ve platformlarının internet sitelerinden düzenli olarak paylaştıkları toplantı notlarının incelenmesine dayanmaktadır. Yapılan mülakatlar ve odak gruplar araştırma sırasında aktif olarak varlığını sürdüren gruplarla sınırlı tutulmuştur ve hepsi kayıt altına alınmış, aynı zamanda araştırmacılar tarafından görüşme sırasında notlar tutulmuştur. Tüm görüşmelerin dökümleri çıkarılmış ve notlarla beraber değerlendirilmişlerdir. Mahalle forumlarının internet üzerinden paylaştıkları tüm forum notları okunarak, yapılan tartışmalar ve alınan kararların kent hakkı ve müştereklerimiz tartışması içinden nasıl değerlendirilebileceği incelenmiştir.

Yazı ilk olarak, kent hakkı ve müştereklerimiz kavramlarını tartışmaya açacak, daha sonra Ankara'da Gezi Hareketi'nin başlaması ardından forum pratiğinin üç farklı evrede nasıl ortaya çıktığını inceleyip, kentsel toplumsal hareketler yazınında forum pratiğinin bir yerel meclise dönüşmesini ele alacaktır. Bu yazı, Gezi sonrası eylemliliklerin temel bir biçimi olarak forum oluşumu ve forumların mahallelere çekilmesi pratiğinin nasıl ortaya çıktığını ele aldıktan sonra, 2000'li yıllarda kent mücadelesinde hem slogan hem de bir talep olarak tartışılan kent hakkı kavramı ile dünyada 2007 krizi sonrası çeşitli ülkelerde pratik edilen işgal et eylemlerinde yeniden tartışmaya açılan müştereklerimiz tartışmasını nasıl biraraya getirdiğini incelemektir.

yerel mücadelede iki önemli kavram: kent hakkı ve müştereklerimiz

İstanbul başta olmak üzere, Türkiye'nin hemen hemen her kentine yayılmış egemen kent siyaseti kentsel dönüşüm projeleri ile yürütülmektedir. 2004 yılı itibari ile başlayan kentsel dönüşüm projeleri, hedef aldıkları birçok mahallede, mahalle örgütlenmeleri, bazı örneklerde (Maltepe ve Sarıyer gibi) ilçe ölçeğinde ve İstanbul kent ölçeğinde (İmece, Dayanışmacı Atölye gibi) bir araya gelen kentsel dönüşüm karşıtı direnişler ile karşı karşıya kalmıştır. Mahallelerde süregiden ya da tamamlanmış olan bu örgütlenme ve mücadele deneyimi bu yazının doğrudan konusu olmasa da Gezi ayaklanmasının temel taşlarını örmesi kapsamında önem taşımaktadır. 2004 yılından itibaren gündeme gelen kentsel dönüşüm projeleri, kentsel dönüşüm alanı ilan edilen mahallelerde örgütlü bir direniş ile karşılanırken, bu projelere mahalle ölçeğinde en yoğun karşı karşıya kalan İstanbul kentinde önemli ölçüde bir eylem repertuarı, kent planlamaya dair kentlilerde kentlilik bilincinin gelişmesi ve yerel ve dünya örneklerini öğrenerek mücadele potansiyelinde bir artış yaşanmıştır.

Bu anlamda 2010 yılında Türkiye'de gerçekleştirilen Avrupa Sosyal Forumu'nun (Görüşme, 2) ana gündemi olan kentsel dönüşüm süreciyle yerinden edilmeler karşısında toplumsal muhalefet ve yerel direniş örgütlemeleri, bir süredir akademik ve politik alanda tartışmaların eksenini belirleyen 'kent hakkı' kavramını daha geniş çevrelerce tartışmaya başladı. Bu nedenle Gezi süreci, öncesi ve sonrasını anlamamız açısından kent hakkı tartışması önemli bir başlangıç noktası olacaktır. Gezi parkının AVM'ye dönüşmesine karşı başlayan sokak protestolarının devam ettiği süreçte ve sonrasında "Gezi protestocuları" muhalefetlerini daha kalıcı bir zemine taşımak üzere mahalle forumlarında yeniden ör-

gütlendiler. Bu mahalle forumları zaman içerisinde kent hakkı kavramına referans vererek yerele dair talepler, eleştiriler ve yeni denetleme mekanizmalarının tartışıldığı arenalar oldular.

Kent hakkı kavramı ilk olarak Henri Lefebvre'in 1960'ların sonu ve 1970'lerin başında 'kent'i tartışmaya açtığı yazılarında ama özellikle 'Kent Hakkı' (2015) ve Kentsel Devrim (2011) yayınlarında ortaya atılmaktadır. Kent Hakkı makalesi Fransa'daki öğrenci hareketi ve genel grevin hemen öncesinde kaleme alınmıştı. Lefebvre'in kent hakkı kavramı üzerine düşünmeye başlaması ve öğrenci hareketinin gelişini kent hakkı kavramı ile karşılaması kentlerde yaşayanların kitlesel olarak kentli olma ve kentli haklarını talep etme arzusunu tespit edebilmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Oysa, kent alanı siyasetin gündeminin dışında bırakılırken, kent sermaye birikimi için de önemli bir hale gelmeye başlamıştı. Lefebvre (2011), sermayenin bu ilgisinin kentteki sosyal yaşam ve kültürün de değişimine yol açacağını ve böyle bir değişimin sınıfsal temelde bir mücadeleyi getirmesi gerektiğini öngörmüştü.

Lefebvre'e göre kent, herkesin beraber yaşadığı bir alan ve kentte yaşayanların kentsel politik yaşama katılabildikleri bir yer olarak tahayyül edilmiştir. Bu tahayyülün ayrılmaz bir parçası olarak da 'kent hakkı' kavramını ortaya atan Lefebvre, bu kavramın ifade özgürlüğü, oy kullanma gibi politik hakların üstünde bir hak olduğunu iddia eder. Kent hakkı kentin yapılandırılmasında bireysel hakları aşan politik bir katılımı işaret etmektedir.

Lefebvre önemli bir tartışmayı açmış olsa da, kent hakkı kavramı hem akademik yazından hem de kentsel aktivistlerin gündeminde yaklaşık otuz yıl kadar çıktı. 2000'li yıllarda, sermayenin mekâna ilgisinin arttığının göstergelerinden bazıları olan kentsel dönüşüm ve soylulaştırma güçlü bir dalga ile kentlerin yapılanmasının aracı olurken, kent hakkı kavramı da bir karşı-siyaset olarak kentsel hareketlerce yeniden benimsendi. Kent hakkı kavramının güncel yorumlarını Özlem Çelik (2017) üç temel grupta ele almanın mümkün olduğunu göstermiştir. İlk olarak insan hakkı temelli kent hakkı kavramsallaştırması içinde kolektif politik bir hak olarak kent hakkı, diğer bir deyişle yaşamı örgütleme temelli bir hak (Harvey, 2012; Lefebvre, 2015, Mayer, 2009), ikincisi kullanım ve değişim değeri tartışması kapsamında kent hakkı (Kuymulu, 2013) ve sonuncusu toplumsal ilişkiler içinden kaynak ve mekânların kurulum, dağıtım ve de kullanımını temel alan kent hakkı kavramsallaştırmalarını (Çelik, 2014) içerir.

Bu yaklaşımlardan ilkinin insan hakkı temelli bir yaklaşımdan yola çıkması kavramın liberal bir biçiminin kurulmasına yol açma potansiyeli taşımaktadır. Böylesi bir yaklaşım herkesin kendi evine sahip olma hakkından, plancıların değil insanların istedikleri yerde yaşamaya karar verebilmeleri, kamusal mekânların 'ayaktakımından' temizlenmesi ve güvenli mekânların yaratılması için bireylerin haklarına ve aynı zamanda da ayrı ayrı haklara (barınma, su, vb.) indirgenmiş, ancak kolektif bir kültürün öznelerinin taleplerini karşılamak için ortaya atılan bireysel ve mülkiyet temelli çözümlemelerde görülmektedir (Sadri, 2013a, UN-Habitat, 2002a; 2002b). Bu grup içinde değerlendirilen David Harvey'in 2008 yılında kavramı tartışmaya yeniden açan makalesinde kent hakkının bir slogan olarak kullanılmasını önerir. Harvey, kavramın bireysel hakların ötesinde olduğunu iddia eder ve bu nedenle de hakların kolektif haklar olarak talep edilmesini öne sürer. Ancak hak temelli bir mücadelede kolektif hak tanımının nasıl yapılacağı belirsizken, öznelerin de nasıl tanımlanacağı üzerine bir açıklama getirmez. Bu ikiliğin aşılmasının mümkün olmadığını iddia eden Barış Kuymulu'ya (2013) göre ise Harvey'in önerisi 'kolektif bireyselcilik' ötesine geçemeyecektir. Böylesi bir yaklaşım özü itibari ile bireysel hak talep etmenin sınırlarını aşmada başarılı olamayacaktır.

İkinci yaklaşım Kuymulu (2013) tarafından Harvey'in yukarıdaki yaklaşımına bir eleştiri üzerine temellendirilmiştir. Temel argümanı, kullanım değeri ve değişim değeri arasında yaratılan değer farkının Lefebvre'in kavram-

Mahalle forumları zaman içerisinde kent hakkı kavramına referans vererek yerele dair talepler, eleştiriler ve yeni denetleme mekanizmalarının tartışıldığı arenalar oldular.

Sosyal adalet talep eden yerel hareketlerin ortak bir eksende biraraya gelmesi kent hakkı kavramı etrafında olmuştur.

sallaştırılmasına eklememiz gerektiğidir. Değişim değerinin kullanım değeri karşısında ayrıcalıklı bir konumu vardır. Kullanıcılar da bu konumun üzerlerinde bir baskı aracı olarak kullanılmasıyla karşıya karşıya kalırlar. Bu nedenle kentte değişim değerinin değil kullanım değerinin öncelendiği bir kent hakkı kavramını önerir.

Son yaklaşımı ortaya atan Jamie Gough (Çelik, 2014), Lefebvre ve Harvey'in kullandığı biçimiyle 'kent hakkı' kavramını esasen temelde politik bir hak olmadığından hareket eder. Kent hakkının yerel seçimlerde oy kullanma hakkı olmadığı, mahalle forumu ve benzerlerine katılmak bile olmadığı, aksine yerel ölçekteki önemli ekonomik, sosyal ve kültürel süreçlere katılım olarak kavramsallaştırdıklarını ortaya atar. Politik haklara doğru işaret ederek, slogan, diktatörlük ve zorbalıktan özgürleşmeyi öne sürer. Bu yaklaşım, ekonomik, sosyal ve kültürel süreçlerin somut olarak analiz edilmesine ihtiyaç duyar; ve bu sosyal süreçler farklı coğrafyalardaki politik haklara göre farklı bir düzendedirler. Bu nedenle yerel ölçekte talepler de farklılıklar içerecektir. Kavramın slogan olarak kullanılması daha üst ölçeklerde ortak bir strateji olarak ve kitleleri de harekete geçirme potansiyeli olarak önemlidir ancak Gough'a göre, taleplerin oluşturulmasında yetersiz kalacaktır. Bu yetersizlik, bir hakkın talep edilip yerine getirilmesiyle, nasıl bir iş, nasıl bir konut, nasıl bir yerel bütçe, kim bunlardan yararlanacak, nerede bir ev sahibi olacak, bu ev işe ya da çocuklarının okuluna yakın mı gibi soruların hepsini dışarıda bırakır (Çelik, 2014). Örneğin, 'konut hakkı' kampanyaları sadece en kötü kalitede konut ve iş kazanmada başarılı olursa, o zaman herkesin ihtiyaçlarının karşılanmasını talep ederek işçi sınıfını birleştirebilecek hareketleri yaratmada başarısız olacaktır. Birşeyi yapma 'hakkı', zaten temelde bilinen 'birşeyi' yapmayı kapsar, ve böylece hak verili olan şeye ulaşmayı sağlar. Buna karşıt olarak, kolektif halkçı planlama süreci açık uçludur: potansiyellerin, ihtiyaç ve kapasitelerin araştırılmasıdır ve bu planlamanın çıktıları önceden bilinemez – bilinmemelidir. Özetle, Gough (Çelik, 2014) kent hakkı kavramının insan hakkı ya da politik bir hak olarak değil, kaynakların nasıl dağıtıldığı, mekânların nasıl kurulduğu ve kullanıldığı tartışmasını temel alan bir çerçeveden ele almamız gerektiğini vurgular.

Kavramın somut olarak kullanımının dünyadaki örneklerine baktığımızda DSF'nın ilkinden bugüne kadar sosyal adalet talep eden yerel hareketlerin ortak bir eksende biraraya gelmesi kent hakkı kavramı etrafında olmuştur. Hatta Porto Alegre'de yapılan forumda kavram ilk defa küresel bir düzleme taşınmıştır (Kuymulu, 2013). Porto Alegre'de yapılan beşinci forumda 700 aktivistin aktif olarak katıldığı kent hakkı çalıştayı gerçekleştirilmiştir (Osorio, 2006; Fernandes, 2007). 2007 yılında gerçekleşen Amerika'daki sosyal forumda Kent Hakkı İttifakı kurularak mahalle örgütleri biraraya gelmiş ve yoksulların konutları ve kamusal mekânın ortak kullanımı üzerine ortak kampanyalarda kavramı kullanmışlardır (Harvey, 2012; Smith, 2014). Ulusal, bölgesel ve dünya sosyal forumlarında Rio de Janerio'dan Hamburg'a, Budapeşte'den Durban'a kadar kıtalararası artan radikal bir taban (grassroots) hareketinin kent hakkı kavramı etrafında örgütlenmesi yaygınlaşmaktadır. Aynı zamanda Avrupa'da da AB ülkeleri arasında neoliberal kentleşme karşıtı ittifaklar da bu düzlemde kurulmaktadır (Kuymulu, 2013). Kent hakkı kavramının bu yaygın kullanımı 2007 krizi ile işgal et hareketlerinin geniş ölçekte farklı ülkelerin kentlerindeki deneyimleri açıklamakta yetersiz kalmaktadır. İşgal hareketleri kent hakkı temelli hareketlerin tartışmasının eksenini ortak alanların çitlenmesi, kamu elindeki çeşitli alanların özelleştirilmesi ile kentlilerin bu alanları kullanmaktan yoksun bırakılmasına doğru evriltir. Böylesi bir tartışma hak temelli mücadelenin çok ötesine geçemeyen kent hakkı kavramsallaşmasının doğrudan demokrasi, iştirakçilerin bilfiil katılımı ile karar alma mekanizmalarının neler olabileceği tartışmasıyla aslında Gough'un işaret ettiği 'nasıl' sorusuna da yanıt bulunmaya çalışılmasıdır.

Müştereklerimiz tartışmasının arka planı Karl Marx'ın (2010) Kapital'in birinci cil-

dinde İlkel Birikimin Sırrı bölümünde iddia ettiği üzere kapitalizmin feodal sisteme karşı bir cevap olarak ortaya çıkması sürecinde müşterekler olan mera, açık tarla ve otlakların, çitlenerek özel mülkiyete tabi tutulup halkın kullanımına kapatılması, böylece sermayenin ilkel birikim temelinde ortaya çıkması ve yerinden edilen halkın ücretli emeğe dönüşmesinde yatar. Müştereklerimiz tartışmasının ilkel birikim kapsamında ele alınışı derin bir teorik tartışmanın[5] konusu olmakla birlikte, bu yazı kapsamında kentsel mücadele ve forum yapısının oluşmasındaki önemi ile sınırlı tutulacaktır. Kent hakkı kavramına benzer bir şekilde yukarıda sözü edilen toplumsal ayaklanmalar ve işgal hareketleriyle, kentsel siyasetin gündeminde müştereklerimiz ve müşterekleşme kavramları yeniden tartışmaya açıldı.

Müştereklerimiz kavramının kentsel mücadelede güncel kullanımının önünü açan ise sosyal forumlardan ziyade 2007 krizi ile başlayan işgal hareketleri ve evsizler hareketlerinden çıkan taleplerle, eylem biçimleriydi. Kentsel alanda yürütülen bu mücadele biçimi kırsal müşterekler tartışması ile benzerlikler üzerine inşa edilmiş olsa da kentsel müşterekler kamu malları denilen halka açık park ve mekânlar, kamu okulları, toplu taşıma, kamu suyolları gibi biçimleri de içerir. Daha geniş bir bakış açısıyla ise üzerinde yürüdüğümüz sokaklar, atık toplayıcılarının geçimlerini sağladıkları atıklar, kentsel tarımı elverişli kılan sulak alanlar, üreticilerin satış yaptığı yerel pazarlar da kentsel müştereklere dâhil edilebilir (Gidwani ve Baviskar, 2017: 199-200). Ekolojik müşterekleri de içine alan bir kentsel müşterekler tanımını benimserken, müştereklerin savunusunu kaçınılmaz kılan imar değişikliği müdahaleleri, çitleme, mekânları bakımdan yoksun bırakma, bakımdan yoksun bırakılan alanları özelleştirerek farklı bir sınıfın kullanımına açma (Gidwani ve Baviskar, 2017: 200) toplumsal bir hareketlenmeyi bu baskılar karşısında yaratma kapasitesine de sahiptir. Müşterek alanların geri-talep edildiği bu hareketlerde özellikle parklar sembolik bir önem arz etti. Bu sembolik önemin yanı sıra parkların somut olarak öneminin de üç boyutu olduğu iddia edilebilir: parkların özelleştirmeye konu olması, kentlerde birincil görünürlüğe sahip müşterek alanlardan biri olması ve Harvey'in (2013) de vurguladığı gibi kent mekânının fiziksel olarak toplanmaya imkân tanıması için parkların varlığının önemi. Bu nedenlerle bir parkın halkın kullanımına kapatılması ya da ilkel birikim yaklaşımı ile kavrarsak; çitlenmesi, müştereklerin geri çağrılmasının da temelini oluşturabilir.

Müştereklerin sınırları sadece mekânsal varlıkla tarif edilemez. Mekânsal bir varlığın müşterek olarak gerçekleştirilmesi için müşterekleştirme pratiği de gereklidir. Müşterekler ve müşterekleştirme, sadece kapitalist ilişkilere karşı bir direniş olarak değil, aynı zamanda 'müşterek yeni diller, dayanışmalar, toplumsal ve mekânsal pratikler, mücadele ilişkileri ve repertuarları üreten direniş anları'nı da içerir (Chatterton, 2017: 205). Müşterek kavramı dinamik, değişime açık ve müşterek kayıplar ve saldırılar karşısında birlikte hareket edebilen toplulukların alternatif politika üretme kapasiteleridir. Bu anlamda, müşterekleşme sadece bir müşterek savunusu ile sınırlı olmayan aynı zamanda üretici olan ve taktiksel bir repertuar biriktirebilen bir mücadele biçimidir (Chatterton, 2017). Müştereklerimiz; alternatif, piyasalaşmamış araçlar ve mübadele ağlarını ortaya çıkarma ve pratik etmek açısından önemli mekanizmaları geliştirmeyi hedefler. Böylesi mekanizmaların kurulumu ve de sürdürülebilmesinin en önemli aracı da yeni yönetim yolları ve denetleme yeteneğinin geliştirilmesidir (Chatterton, 2017).

Müşterekler tartışmasının geniş evreni içinde, forumlar hem bir dayanışma topluluğunun yaratılması hem de işgal edilen parkların iştirakçilerince koyulan kurallarla karar alma süreçlerinin örgütlenmesi nedeni ile bir müşterek pratiği olarak tanımlanabileceğini iddia ediyoruz. İleriki bölümlerde de görüleceği üzere müşterekleşmenin ürettiği yeni mekanizmaların da kurulumu forumlardan çıkan çalışma grubu, ortak bilgi üretimi ve bu bilginin paylaşımı ve kentsel planlamanın karar

Müştereklerimiz kavramının kentsel mücadelede güncel kullanımının önünü açan ise sosyal forumlardan ziyade 2007 krizi ile başlayan işgal hareketleri ve evsizler hareketlerinden çıkan taleplerle, eylem biçimleriydi.

alma süreçlerinde hem aktif bir bileşen olma yolunda atılan adımlar hem de denetim rolünün sahiplenilmesi büyük önem taşır. Bu anlamda daha derinlikli bir analiz için Gezi sonrası pratik edilen forumların Ankara kentinde nasıl biçim aldığını kent hakkı ve müştereklerimiz tartışması içinden değerlendireceğiz.

gezi direniş'inden mahalle forumlarına: ankara örneği

Kenti merkezine alan sınıf mücadeleleri Paris'te 1789'dan, 1871 Komününe kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. 1900'ler boyunca devam eden kentsel ayaklanmalar, 1968 yılında öğrenci hareketleri ile ivmelenen ekoloji, feminizm, LGBT hareketi gibi özgürlük temelli hareketlerle kente ve kentte yaşamaya dair toplumsal anlaşmaların yeniden gözden geçirilmesini talep ediyordu. 1990ların sonunda dünyanın birçok yerine yayılan küreselleşme karşıtı hareket de kitlesel ayaklanmalar ve protestolara sahne olmuştu (Harvey, 2013: 171-2). Tarihsel olarak da bakıldığında bugün işgal et hareketlerinin dünyanın farklı kentlerine hızlı bir biçimde yayılması bugünün meselesi değildi.

Kenti merkezine alan sınıf mücadeleleri Paris'te 1789'dan, 1871 Komününe kadar uzanan bir geçmişe sahiptir.

Gezi Parkı'nda başlayan işgal ve yaratıcı eylemliliklerin Gezi'den önce ve sonra dünyadaki işgal et hareketleriyle benzer bir biçimde ortaya çıkmasıydı. Ülkesel ve bölgesel ölçekte anti-kapitalist hareketlerin yoğunlaştığı 2000'li yılları neoliberalizmin tarihsel olarak yeni bir momentine de şahitlik ettiğimizin bir göstergesi olarak yorumlamak ve dünyanın farklı coğrafyalarında isyanın ruhunun gezdiğini tespit etmek mümkündür. Ekonomik ve toplumsal krizlerle ortaya çıkan Occupy Wall Street, Arap Baharı, Sao Paulo isyanları, Türkiye'de de önce sokağa çıkan halkın, meydanları terk etmeden günlerce orada bir yaşam alanı kurarak işgal etmesine şahitlik etti. Bu deneyimin en temel kazanımlarından biri bir süredir yatay örgütlenme ve karar alma mekanizmalarını tartışan kentsel dönüşüm karşıtı, ekoloji ve feminist mücadeleleri gibi hareketlerin bir arada bu tartışmaları ilerletme ve gerekli mekanizmaları tanımlama imkanını elde etmesiydi. Forumlarda tartışmaya açılan gündelik olarak işgal edilen mekânın nasıl kullanılacağı, kimin ne işten sorumlu olduğu, parasız bir ekonominin kurulması müşterekler çerçevesinden tartışıldı.

2013 Haziran'ında İstanbul'da Taksim Meydanı'ndaki Gezi Parkı'nın 1780-1940 yılları arasında var olan Topçu Kışlası modeliyle bir AVM'ye dönüştürülmesi projesi yaklaşık on yıldır süregiden özelleştirme, kentsel dönüşüm yoluyla yerinden etme gibi bir dizi köklü değişikliklere karşı öfkelenen halkın bir araya gelmesini de hızlandırdı. Burada kentin önemli merkezlerinden biri olan Taksim Meydanı'nın bir parçası olan parkın çitlenmesi toplumsal hafızada Harvey'in işaret ettiği (Çelik, 2017) gibi 1 Mayıs'larda toplanma alanı olan meydanın kentsel mücadeleye imkân verilen bir alandan halkı parkın kullanımından yoksun bırakma girişimi olarak da değerlendirilmesi parkın işgal edilmesinin ardındaki önemli dinamiklerdi.

Müştereklerimiz tartışması Gezi direnişi ile birlikte parkın içinde oluşturulan forum ve de parkta örülmeye çalışılan kolektif bir yaşam örgütleme deneyimi sırasında ve de sonrasında mahalle forumlarının oluşturulması, sınırlı sayıda da olsa işgal evlerinin[6] ve kent bostanlarının kurulması sürecinde tartışmaya açılmıştır. Bu tartışma en temelde İstanbul'da örgütlenmiş olan Müştereklerimiz adı altında 2000'li yılların ortalarından beri İstanbul'da kent meselesini odağına koyan mesele-odaklı hareketlerin (Tarlatapan, Göçmen Dayanışma Mutfağı, Ekoloji Kolektifi gibi) 2009 yılında ilk kez birlikte hareket etme kararıyla başladı. Müştereklerimiz, bir dizi eylem ve ağ örgütlemesiyle 2013 1 Mayıs'ı hemen öncesinde geniş katılımlı toplantılar yapılması ile bir araya gelen harekettir. Bu kapsamda, Müşterekler'in önerdiği birinci mesele 'farklı toplumsal mücadeleleri bir eylem deneyiminde ortaklaştırma' iken ikinci ise 'müştereksleştirme pratikleri' idi (Görüşme, 1). Bu da kentsel mekânda dayanışmacı pratikleri ortaya çıkartma ve çoğaltma temeline dayanmaktadır. Aynı görüşmede, net bir şekilde ifade edildiği gibi, müştereklerimiz kavramı yukarıda tartışı-

lan müştereklerimiz kavramsallaştırmasından farklı olarak müşterekleri sadece fiziki alan olarak tarif etmedikleri, asıl önemli olanın alandan ya da varlıktan ziyade bir toplumsal pratiğe işaret etme kapasitesi olduğu ve de bu pratikleri ören faile yani iştirakçiye gönderme yapıyor olmasıdır. Böyle bir kavramsallaştırma aslında müşterekler talebinin de Harvey'in kullandığı anlamda 'toplumsal müştereklerin çitlenmesi' kavramı ardında yatan ilkel birikim ya da Harvey'in kavramsallaştırması ile 'mülksüzleşme yolu ile birikim' çerçevesine tam olarak uymadığını iddia edebiliriz. Aradaki bu açı farkının 'müştereklerimiz' kavramının iki temel üzerine inşa edilebilmesi imkânı sunmaktadır. İlk olarak müştereklerimiz, ortak kullanıma konu olan alanların Harvey'in de yukarıda sözünü ettiği biçimde özelleştirmeler, toprağa el koymalar gibi yöntemlerle çitlenmesi temelinde ortaya atılırken, ikinci olarak müşterek talepler etrafında politik bir örgütlenmenin imkânını sağlayan bir örgütlenme biçimi olarak da kavranabilir. Bu anlamda İstanbul'daki Müşterekler hareketi kendini daha çok ikinci temel üzerine kurarken, birinci temeli de gözardı etmemektedir. Gezi sonrası ortaya çıkan forumlar, bostanlar ve işgal evleri pratikleri ortak alanların geri alınması talebini oluştururken, politik bir hat olarak müşterekleri kurmak yeni ve alternatif bir politik hat örmek üzerine kuruluydu. Gezi hareketi ve sonrasında Ankara örneğinde bu yeni hattın kuruluşu ve nasıl biçimler aldığını (forumlar, bostanlar ve işgal evleri gibi) sonraki bölümlerde tartışmaya bırakıyoruz.

Ankara'da yaklaşık bir ay devam eden aktif sokak direnişi, Temmuz ayı itibari ile azalarak sonlandı. Forumlar ise 22 Haziran günü ilk kez toplanmaya başladı. Forumların ilk gününden araştırmanın son bulduğu süre içinde forumlar üç döneme ayrılabilecek bir seyirden geçti. Bu dönemleme başka bir yazıda yer verdiğimiz gibi şu seyri izlemiştir: '(i) merkezi forumların toplanmaya başladığı dönem, (ii) mahalle forumlarının oluşması ve yaygınlaşması ve (iii) mahalle ve merkezi forumların sönümlenmeye başlaması dönemi' (Çelik ve Ergenç, 2016: 12). İlk evrede kentin alt merkezlerindeki parklarda forumlar toplanmaya başladı. İlk olarak dört adet forum toplandı: Kuğulu Park'ta[7] (Görüşmeci 3 ve 4) başlayan forum pratiği, takip eden günlerde Güvenpark'ta toplanan Güvenpark Forumu, Kolej Forumu ve Yüksel Caddesi'nin sonunda, bilinen adıyla 96'lar köprüsünün hemen altında bulunan Çaldıran Parkı'nda Ankara Direniş ve Dayanışma Forumu olarak toplandı. 1 Haziran günü polis kurşunuyla vurulan Ethem Sarısülük ardından Çaldıran Parkı'nda toplananlar isimlerini Ethem Sarısülük Forumu olarak değiştirdi.[8]

Forumlar, ilerleyen günlerde mahallelilerin birbirini daha yakından tanıması ile ve kent merkezinde İstanbul'dan farklı olarak Gezi parkı gibi somut bir hedefin yoksunluğundan dolayı mahallelere çekildiler. Bu çekilme, forumların ikinci döneminin de başlangıcı oldu. Kent merkezlerinde toplanmanın yerine kentin geneline yayılma formunu aldı. Farklı görüşmecilerin (Görüşme 3, 4 ve 5) aktardığına göre, Ankara'da 36-40'ı bulan sayıda mahalle forumu başladı. Parklar Bizim Ankara görüşmecisinin aktardığına göre, bu forumlar Ankara'nın merkez mahalleleri ile sınırlı kalmamış, kuzey Ankara'da muhafazakâr kesimlerin yaşadığı Sincan gibi ilçelere kadar kısa süreli de olsa yayılmıştı. Görüşmelerde, forumların aktif olarak toplandığı dönemlerde de 1500-2000 kişinin katıldığı aktarıldı.

Forumlar hem bir müşterekleşme pratiği iken aynı zamanda da kendi yapılarını sorgulayan gündemlerle bir araya geldiler. Güvenpark Forumu'nun aktif bir katılımcısı olan görüşmecimize göre forumların parklarda yapılması sadece işgal et hareketlerinin bir hedefi olmanın da ötesindeydi. Yoğun polis şiddetinin yaşandığı sokaklarda güven inşasının sağlanması için ortak bir adreste buluşmak için de forumlara ev sahipliği yapan parklar önem kazanmaya başladı. Aslında bu tanımlama, iştirakçi olma halinin ve bunun pratik edilmesinin mekânın bir sosyal dönüşümle kazandığı anlam olarak da görülebilir. Her gün önünden ya da içinden geçip okula,

Gezi sonrası ortaya çıkan forumlar, bostanlar ve işgal evleri pratikleri ortak alanların geri alınması talebini oluştururken, politik bir hat olarak müşterekleri kurmak yeni ve alternatif bir politik hat örmek üzerine kuruluydu.

Müşterekleşmenin farklı biçimlerde ortaya çıktığı Gezi süreci ve ardındaki müşterekleşme pratiklerinden ilki forum yapısında toplanmanın kendisi olarak görülebilir.

işinize, arkadaşınızı görmeye gittiğiniz parklar, forumlarda deneyimlenen müşterekleşme pratiğiyle yukarıdan aşağıya değil, aşağıdan demokrasi pratikleriyle korku siyasetine karşı güvenli (Görüşmeci, 7) Arampatzi'nin (2016) Yunanistan'da son yıllarda kemer sıkma politikalarına karşı başlayan toplumsal hareketleri değerlendirmesinden ortaya attığı 'kentsel dayanışma mekânları' oldular. Bu değişimin ifadesi ise 'parkımız bize aittir, alamayacaksınız' sloganının benimsenmesinde de görülebilir.

Bu dönemde forumlardaki tartışmalar Batıkent Forumu'ndan bir görüşmecinin de ifadesiyle daha çok bir '… iç dökme gibiydi, o kadar kişi karar almak mümkün değildi. Serbest kürsü gibiydi. İşi daha ilerisine götüremiyorsun'. Forumların genel yapısı bir birey olarak katılımı önemseyen ve bireylerin birey olma temelindeki öznelliklerini korurken aynı zamanda kolektif hareket etmelerinin de beklendiği bir yapıydı. Bu sürecin, Harvey'in sözünü ettiği kent hakkı taleplerinin bir alt yapısı olarak görülebilecek 'kolektif bireyselcilik' tanımıyla da örtüşen bir yapıya evrilme olduğu söylenebilir. Bu yapıda, her bireyin sözünün dinlenmesi, anlaşmazlıklar varsa, tartışma olgunlaşıp bir karara ulaşana kadar gündemin tartışılması ve kolektif bir karar ve eylemliliğin bireylerin fikir birliği ile sağlanması hedeflenmektedir. Kolektif bireyselcilik aynı zamanda çoğulcu bir yapının altını çizen forum iştirakçilerince de uyumlu bir kavramsallaştırma olarak okunabilir.

Kolektif bireyselciliğin önüne bir engel olarak görülen farklı siyasetlerin forumlarda yer edinme, forum tartışmalarını yönlendirme yöntemi, bireylerin öznelliklerinin gözardı edildiği, bilinen, eski formdaki yukarıdan aşağıya siyaset yapan yapıların (Görüşmeci, 5) forumları domine etmeye başladığı üçüncü dönem olarak adlandırılabilir. Bu dönem aynı zamanda serbest kürsü sürecinin bitirilmesine (Görüşmeci 4 ve 8) de karar verilen döneme denk düşmektedir. İç dökmenin belli bir olgunluğa eriştiğini düşünen forum katılımcıları daha somut taleplerin oluşturulması ihtiyacına yönelmişti. Bu yönelişin ardında yerel seçimlerin yaklaşmış olması da yatıyordu. Özellikle forumları 'ele geçirmeye' çalışan belli siyasetler 2014 yılı yerel seçimlerinde kendi seslerini duyurmak ve kendi seçmen kitlelerini yaratmak için forumlarda gündem yaratma çabasına da girdi. Bu süreçte Çayyolu forumu bir aday çıkarmaya çalışsa da başarılı olamazken, Batıkent, Dikmen, Keçiören ve Tuzluçayır'daki forumlardan muhtar adayları çıktı ve bunların içinden 6-7 tanesi de seçimi kazandı (Görüşmeci, 9). Forumların sönümlenmesindeki bir diğer unsur mahalle forumları devam ederken tüm eylemlilikler için hala sadece kent merkezlerine çağrı yapılmasıydı (Görüşmeci, 3 ve 4).

Forumların farklı evrelerde farklı biçimler almasının yanı sıra Ankara'da forum deneyimlerinin hepsinde ortak olan forum biçimini bir müşterekleşme pratiği olarak deneyimlemiş olmaları ve bazılarında doğrudan kent hakkı kavramına referansla bazılarında ise dolaylı olarak kent hakkının yukarıda açıklanan farklı biçimlerde kullanımına denk düşen tartışmalara ve taleplere karşılık gelmesiydi. Bu argümanı detaylandırmak için sonraki bölüm kent hakkı ve müştereklerimiz deneyimlerinin forum pratiğinde nasıl ortaya çıktığına odaklanmaktadır.

kent hakkı ve müşterekler tartışmasının kavşağında ankara mahalle forumları

Müşterekleşmenin farklı biçimlerde ortaya çıktığı Gezi süreci ve ardındaki müşterekleşme pratiklerinden ilki forum yapısında toplanmanın kendisi olarak görülebilir. Forum yapısı, hiyerarşiyi reddeden, liderliği sorgulayan, yatay bir örgütlenme kurma hedefi taşıyan bunun da mekanizmalarını serbest kürsü kullanımı, bir kişi bile itiraz etse ortak karar almaktan geri durma, karşı çıkanın gerekçelerini dinleme ve ortak bir talep üretme yönünde çaba gösterme olarak saymak mümkündür. Sözü edilen bu yapı tüm forumların toplantı notlarında ilk günlerde önemli ve hakim gündem maddelerini oluştururken, ilerleyen günlerdeki forum notlarında yeniden gözden geçirildikleri ve değişime açık, esnek bir yapının kurulma-

ya çalışıldığı ortaya çıkmıştır. Kuğulu Parkı Forumu'nun erken günlerinde bir grup katılımcının yaptığı tartışma müştereklerimiz yapısının forumlarda nasıl oluştuğuna dair önemli ipuçları vermektedir:

> 'örgütlenme biçimlerinin bir gereği olarak liderliğin olması gerektiği ancak bunun bir kişi olmasına gerek olmadığı… bir platformun da lider konumunda olabileceğini eklediler. Bunun karşısında farklı örgütlenme biçimlerinde belirgin ve etkin bir lider konumu olmadan da hareketin var olabileceği ve yaygınlaşabileceği üzerine fikirler bildirildi. Karşı görüş sahiplerinin birbirlerine hak vermesi ile hareketin olası örgütlenme biçimleri üzerine ayrı bir oturum yapılmasına karar verildi' (19.06.2013 Forum Notları).

Müşterekleşmenin bir diğer görünürlüğü ise eylem örgütlemek yerine 'çağrı' örgütlemeye (Görüşmeci, 7) odaklanan ve çağrıya gelen iştirakçilerle eylemeye dönüşen bir biçimin benimsenmesidir. Bu biçim, eylemin kendisinin ne olacağını, eyleme gelenin örgütünün aldığı kararla ve yazdığı pankartla hareket ettiği değil, kendisinin bilfiil kararı veren mekanizmanın bir bileşeni olarak orada bulunduğu bir biçimi aldı. Güvenpark Forumu aktif katılımcılarından biri olan görüşmecimizin de ifade ettiği gibi eylem çağrısı yapmak da bir müşterekleşme pratiği olarak görülebilir:

> 'Çağrı olunca sadece özne olma, yaratıcılık ve doğrudan demokrasinin de eylem anında da ne kadar gerçekleşebileceğini görebiliyoruz. İşimiz artık sadece çağrı örgütlemek olsun, eylem örgütlemek değil. Oranın yaratıcılığını aç. Her zaman ozalit götürmen gerekmiyor, oranın yaratıcılığına güven. Tamamen hazırlıksız gidilsin demiyorum ama yarı-yapılandırılmış, ucu açık eylemlerimiz olsun.' (Görüşmeci, 7)

Chatterton'ın (2017) da iddia ettiği gibi müşterek kavramı dinamik ve alternatif politikalar üretebilen bir yapıyı tarif eder. Bu anlamda sadece bir savunu alanı yaratmak ve bir ağ oluşturmak ötesinde, farklı taktikler biriktirebilen bir mücadele biçimidir. Aynı görüşmecinin ifadeleri bunu doğrular niteliktedir:

> 'Kendi kent idealini taşıması, bir ortak ölçü olmuş. Gezide çok övülen bir sosyal ağ olma meselesi değil bence, sadece sosyal ağ olmaktan da çıkartıyor. Dolayısıyla çok daha örgütlü, kendi özsavunmasını da tartışan bir yapı. Diğer direnişlerle bağını kurma noktasında ise işte burdan atlayıp Yırca'ya gidebilen. Bunu yaptıran şey sosyal ağdan öte bir şey olsa gerek.' (Görüşmeci, 7)
> 'Kentlilik bilincinin en kurumsallaşmış hali. Ben böyle bir yerde yaşamak istiyorum diyen ve onu kuran. Validebağ'da da kendi kent tahayyülünü orada hayata geçiren insanlar var. Bu sadece karşı olmak ya da savunmak değil, kendi kent tahayyülünü de kurma iradesi. … Ben bu bilincin de direnişleri süreklileştirdiğini görüyorum. Tipik sol reflekslerdeki gibi Akün'e saldırı var hemen gidelim orada bir şey yapalım değil. Bunun içerisinde sinemamı da kurarım, yaşayacağım evin biçimini de, yeşil alanımın ölçeğine de karar veririm.' (Görüşmeci, 7)

Bu, müştereklerimiz tartışmasının en önemli eksenlerinin özörgütlenme, özyönetim ya da katılımcı demokrasi pratikleri; doğrudan demokrasi ve yerelde kolektif talepler üretmenin[9] pratik edilmesi olduğunun da en önemli göstergelerinden biri oldu.

Müştereklerimiz tabanlı forumların bir diğer kazanımı ise denetleme mekanizmaları üzerinden yürütülen tartışmalar ve bu tartışmalardan ortaya çıkan mekanizmaları hayata geçirme çabasıydı. Bunlardan ilki Çayyolu Forumu'ndan görüşmecimizin aktardığına göre, Çayyolu'nda forumlar tarafından kurulmuş semt meclislerindeki üyelerin Çankaya Belediyesi kapsamındaki Kent Konseyi'ne dâhil olmak için belediyenin yönetmeliğinde değişiklik yapılmasını sağlamasıydı. Böylece, semt meclisi üyeleri Çankaya Belediye Meclisi'nin imar planları ile ilgili karar alma süreçlerini takip etme ve gerektiğinde forumlara bilgi aktararak ihtiyaç duyulan denetleme mekanizmalarını devreye sokabilir hale gelebilme imkânı buluyorlar. İkinci bir denetleme mekanizması girişimi de Seğmenler Forumu'nda oluşturulan ancak daha sonra bağımsız bir çalışma grubu olarak devam

Müştereklerimiz tabanlı forumların bir diğer kazanımı ise denetleme mekanizmaları üzerinden yürütülen tartışmalar ve bu tartışmalardan ortaya çıkan mekanizmaları hayata geçirme çabasıydı.

eden Kent Karnesi grubu da belediye meclis kararlarını takip etme, arşivleme ve meslek insanlarının desteğiyle denetleme sürecini başlatmışlardır. Kent Karnesi Grubu'ndan görüşmecilerimizin ifadesi ile:

> 'Yerele dair şeyler söylendi ama hepsi çalakalemdi. Bir tane broşür yapıldı bunlar taleplerimizdir diye ama internet boşluğuna atıldı gitti. Aslında çok güzel şeyler istendi ama üzerine konuşulmadı. Bu ortak bir sorundu. Problemleri çok iyi analiz ettik. Esas problem olan nasılı konuşmadık. Mesela biz yereli çalışmaya başlayınca, mevzuatın esas problem olduğunu gördük. Ankara'da olanlarla İzmir'de olanlar farklı şeyler değil.'

Bu anlatının bir ayağı denetleme mekanizmalarına olan ihtiyaca işaret ederken, diğer taraftan kentlilerin kente dair sorunları tespit edip talep edebilir olduğunu ama Gough'ın (Çelik, 2014) da dikkat çektiği gibi kent hakkının slogan olmanın ötesine geçemediğini de vurguluyorlar. Yine Gough'ın işaret ettiği gibi kentsel talepler bu taleplerin nasıl elde edileceği sorusunu sormadığında ne zaman, nerede, hangi şartlarda, kimlere bu hakkın verileceği veya bu hakkın karşılanacağı bir belirsizlik içinde kalır. Bu belirsizliği benzer bir şekilde Seğmenler Forumu ve Kent Karnesi Grubu'nda aktif olan iki görüşmecimiz şu şekilde değerlendirdi:

Kentsel talepler bu taleplerin nasıl elde edileceği sorusunu sormadığında ne zaman, nerede, hangi şartlarda, kimlere bu hakkın verileceği veya bu hakkın karşılanacağı bir belirsizlik içinde kalır.

> 'Mesela bizim üç ortak forumun da ana sloganı kent hakkıydı. Afişlerimizde bile Ankara Kent Hakkını İstiyor'u kullandık. … Kavramsal olarak çok karmaşık bir alan ve o kadar çok şey çıkıyor ki onları okumaktan bu sefer kent hakkına dair yapacaklara zaman bulamıyorsun. Belki de slogan olarak kalması yerellik anlamında iyi bir şey de. Diğer türlü iş yapmayı engelliyor' (Görüşmeci, 5)
>
> 'Kent hakkı çok genel kaldı forumlarda. İnsanlar taleplerden başka bir şey yapamadı. Kent hakkı üzerine çok konuşuldu ama 'kent hakkı' olarak değil. Evet, orada afişte yazıyordu ama bu kavramsal değil. Hak mücadelesi üzerinden daha çok ve yapılacak işler üzerinden konuşuluyordu. Kaldırımların düzeltilmesinden, aydınlatmalara, sokağa güvenli çıkabilmekten, sığınma evlerine. Ama bunlar bir bütünlük halinden çok özel konular olarak tartışıldı.' (Görüşmeci, 6)

Ankara forumları bir yıl içerisinde üç defa bir araya gelerek ortak forumlar düzenlediler. Bunlar sırasıyla "Nasıl Bir Yerel Yönetim İstiyoruz?"(Eylül 2013), 31 Mart 2014 yerel seçimlerinden önce Kasım 2013'te yapılan "Dinle Aday" ve 28 Aralık 2013 tarihinde yapılan Multi-Forum'du. Farklı forum notlarını incelediğimizde Mart 2014 yerel seçimleri öncesinde adayların kentlilerin taleplerine nasıl yanıt üreteceği forumların ortak gündemini oluştururken 2. Ankara Ortak Forumu Adaylara Çağrı metni hazırlamıştır. Bu metin il ve ilçe belediye başkanlarına kent gündemi ve katılımcılık, toplu taşıma/ulaştırma, ortak alanlar, temiz çevre, güzellik ve nitelik, ve denetle(n)me ve izle(n)me başlıkları altında net bir talep ve bu talebin nasıl karşılanacağına dair sorular sormaktadır. Bu metin, yerel seçimlerle kent gündemine daha çok odaklanan bir forum yapısını ve Smith ve Gough'ın (Çelik, 2014) kent hakkı kavramının politik bir kavram ötesine taşınarak sadece bireysel hak temelli olmanın sınırlarını 'nasıl' sorusunu yönlendirmesiyle başlayacağı iddiasının bir başlangıç noktası olarak görülebilir. Farklı forumların bir araya geldiği ortak forumda bu zamana kadar belediye başkanlarının yukarıdan aşağıya gündem belirleyen, seçim sonrası hedeflerinin neler olduğunu açıkladığı hiyerarşik bir yapının değil adayların gündemlerini halkın kendi gündeminin belirlemesini talep eden, sorgulayan, yanıt bekleyen bir yapının almaya başladığı tespit edilebilir. Benzer bir yaklaşım Eryaman Halk Dayanışması tarafından da Etimesgut ilçesi ölçeğinde ve Eryaman özelinde problem tespiti ve çözümlerinin talep edilmesi şeklinde görülüyor. Bunlara ek olarak, Çayyolu Forumu ve Yüzüncü Yıl Forumu kent hakkı ve kentsel dönüşüm gündemleri üzerine özel gündemli forumlar yapmış, kentsel dönüşümün sadece bugün kentsel dönüşüme gündem olan mahallelerle sınırlı olmayacağını, mevcut

mahallelerle dayanışmanın ve bilgi paylaşımının önemini vurgulamışlardır. Anıtpark Forumu iklim-, kadın-, engelli-, yaşlı-, hayvan-, öğrenci-, çocuk-dostu kent gruplandırmaları ile mesele-temelli taleplerle sınırlı kalsa da Ortak Forum'da somut olarak talep edilenler ve denetleme mekanizmaları üzerine tartışmalar yürütülmüştür.

Kent hakkı temelinde birçok talep oluşturulmuş olsa da hemen hemen tüm forum katılımcısı görüşmecilerimizin ortak olarak ifade ettikleri yerelde bir kentli olarak neyi talep edeceklerini ve edebileceklerini, onlardan önce yaşanmış deneyimleri öğrenmeleri, tartışmalarının gerekliliği, mevzuatı öğrenerek, neyin değişmesini talep edeceklerini saptayabilecekleri olmuştur. Aslında bu ortak kaygı ve kolektif talepler üretme isteği nasıl bir doğrudan demokrasinin kurulacağı tartışması olarak da okunabilir. Ortak forumlarda ve belli sayıda forumda kent hakkı ve nasıl talep edileceği tartışması önemli bir gündem olsa da yerel seçimler sonrası mevcut yönetimlerin seçimi kazanarak devam etmesinin bir hayal kırıklığı yarattığı görüşmecilerimizin çoğu tarafından belirtilmiştir.

sonuç niyetine

Haziran 2013'te başlayan Gezi hareketi başlangıcı, devamı ve sonrasında farklı biçimler almış bir süreç olarak tarif etmek mümkün. Gezi hareketi, öncesinde birikmekte olan siyasi tansiyonun bir patlaması olarak ortaya çıkıp etkisini yaşandığı günlerde ve sonrasında siyasetin çeşitli ölçeklerinde göstermekte olan bir hareket olarak tanımlanabilir. Ulusal düzeyde, hükümetin baskıcı politikalarına ve yolsuzluğa bir tepki iken, kent ve mahalle düzeyinde kent hakkı kavramı üzerinden neoliberal kentsel politikaları hedef aldı. Bu tepkiler, uzunca bir süredir ülke gündemini meşgul eden özelleştirmeler, kamusal alanların işlevlerinin değiştirilmesi ve buna ek olarak yoksulların zorla yerinden edilmelerini öngören kentsel dönüşüm politikalarına karşı örgütlenmelerin bir birikimine de işaret etmekteydi. Gezi sürecinde farklı bileşenler olarak ortak bir zeminde tepkilerin dile getirme imkânının yaratılması devletin sert müdahaleleri ve sokak mücadelesinin farklı bir biçime taşınması ihtiyacına karşılık olarak mahalle forumları ve diğer oluşumlar ortaya çıkmaya başladı.

Gezi sonrası mahalle forumları ve diğer oluşumların kentsel meselelere ve kent hakkı kavramına birbirinden farklı yaklaşımları oldu. Bu farklı yaklaşımların kökeninde forum katılımcılarının demografik yapısı, sınıfsal kökeni, meslek grubu ve örgütlülük geçmişi gibi faktörlerin de mutlaka etkisi oldu. Bu farklılıklar üzerinden bir analiz gelecekte yapılacak bir çalışmanın konusu olabilir. Araştırmamızın bize gösterdikleri ise yerel bir örgütlenme biçimi olarak mahalle forumlarının daha önce deneyimlenmemiş ya da çok sınırlı bir deneyimden geçmiş kentlilerin işgal etme ve sokakta gösteri yapmanın ötesinde bir kentlilik bilinci geliştirmeyi başarmış olmalarıdır. Ankara örneği bu anlamda Türkiye'de son yıllarda yaşanan kentsel mücadele süreçlerinde oldukça sınırlı deneyimlere sahip olsa da forum pratiği hem kentlilerin ortak kaynak ve mekânlarına sahip çıkması, hem de Gezi sonrası yaşanan olaylarda forumlarda oluşturdukları karar alma ve harekete geçme mekanizmalarını bir repertuar olarak biriktirip kullanabildiklerini bize göstermiştir. Bunun en canlı örneği, 10 Ekim patlaması sonucu hastanelerde oluşturulan dayanışma masaları, para-sız dayanışma çadırları görülebilir.

Bu örneklerden de görülebileceği gibi, dünyadaki bazı diğer örneklerin aksine, Türkiye'de kentsel mücadeleler siyasi bir mücadele alanı olarak müştereklerimizi tartışmaya henüz başlamamışsa da, eylemlilikleri içerisinde böyle bir eğilimin nüveleri gözlemlenmektedir. Gezi süreci Ankara'nın aktivistlerinde kentsel politikalar anlamında bir bilinçlenmeye neden olduğundan bu sürecin devamının geleceği öngörülebilir.

Gezi sonrası mahalle forumları ve diğer oluşumların kentsel meselelere ve kent hakkı kavramına birbirinden farklı yaklaşımları oldu.

kaynakça

Akçalı, E. (2018) "Do popular assemblies Contribute to Genuine political Change? Lessons from the Park Forums in İstanbul", *South European Society and Politics*, 23 (1): https://doi.org/10.1080/13608746.2018.1437007

Arampatzi, A. (2016) "The spatiality of counter-austerity politics in Athens, Greece: Emergent 'urban solidarity spaces'", *Urban Studies,* 54 (9): 1-16.

Bonefeld, W. (2014) "Kapitalist Birikim ve Özgür Emek: Toplumsal Kuruluş Üzerine", Göztepe, Ö. (der.), İlkel Birikim: Sermayenin Kaldıracı içinde, İstanbul: Notabene Yayınevi, 65-88.

Boratav, K. (2013) "Olgunlaşmamış Sınıfsal Bir Başkaldırı: Gezi Direnişi", Göztepe, Ö. (der.), *Gezi İsyanı Üzerine Düşünceler* içinde, İstanbul: Notabene Yayınevi, 15-20.

Chatterton, P. (2017) "Kent Müştereğini Aramak: Mekânsal Adalet Tartışmasına Bir Katkı", Adaman, F., Akbulut, B. ve Kocagöz, U. (der.), *Herkesin Herkes İçin* içinde, İstanbul: Metis Yayınları, 202-8.

Çelik, Ö. (2014) "Urban neoliberalism, strategies for urban struggles, and 'the right to the city'", *Capital and Class,* 38(2): 414-451.

Çelik, Ö. ve Ergenç, C. (2016) "Ankara'nın Kent Mücadelesi ile İmtihanı", *Saha* Dergisi, 3: 11-16.

Çelik, Ö. (2017) "Kent Hakkından Müştereklerimize Kentsel Muhalefet Tartışmaları: Sınırlar ve İmkânlar", *Megaron*, 12 (4): 671-9.

De Angelis M. (2014) "Marx ve İlkel Birikim: Kapitalist 'çitlemenin' sürekli karakteri'", Göztepe, Ö. (der.), İlkel Birikim: Sermayenin Kaldıracı içinde, İstanbul: Notabene Yayınevi, 89-104.

della Porta, D. ve Mosca, L. (2010) "Build Locally, Link Globally: The Social Forum process in Italy", *American Sociological Association*, 16(1): 63-81.

Eraydın, A. ve Taşan-Kok, T. (2014) "State Response to Contemporary Urban Movements in Turkey: A Critical Overview of State Entrepreneurialism and Authoritarian Interventions", Antipode, 46(1):110-129.

Fernandes, E. (2007) "Constructing the right to the city in Brazil", *Social and Legal Studies,* 16(2): 201–19.

Glassman, J. (2014) "İlkel Birikim, Mülksüzleştirme Yoluyla Birikim, 'Ekonomi-Dışı' Araçlar Vasıtasıyla Birikim", Göztepe, Ö. (der.), İlkel Birikim: Sermayenin Kaldıracı içinde, İstanbul: Notabene Yayınevi, 165-198.

Gidwani, V. ve Baviskar, A. (2017) "Kentsel Müşterekler", Adaman, F., Akbulut, B. ve Kocagöz, U. (der.), *Herkesin Herkes İçin* içinde, İstanbul: Metis Yayınları, 198-201.

Harvey, D. (2004) "''Yeni'' emperyalizm: mülksüzleşme yoluyla birikim", *Praksis,* 11: 23-48.

Harvey, D. (2012) *Marx'ın Kapital'i İçin Kılavuz*, İstanbul: Metis Yayınları.

Harvey. D. (2013) *Asi Şehirler*, İstanbul: Metis Yayınları.

Kongar, E. ve Küçükkaya, A. (2013) *Gezi Direnişi*, İstanbul: Cumhuriyet Yayınları

Kuymulu, M.B. (2013) "The vortex of rights: the "Right to the City" at the crossroads", *International Journal of Urban and Regional Research,* 37(3): 923-40.

Lefebvre, H. (2015) Şehir Hakkı, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lefebvre, H. (2011) *Kentsel Devrim,* İstanbul: Sel Yayıncılık.

Lenin, V. I. (1899/1960) "The Development of Capitalism in Russia", in Collected Works, Volume 3, London: Lawrence & Wishartt.

Luxemburg, R. (1913/1963) *The Accumulation of Capital*, London: Routledge.

Marx, K. (2010) *Kapital 1. Cilt*, İstanbul: Yordam Kitap.

Mayer, M. (2009) "The 'right to the city' in the context of shifting mottos of urban social movements", *City,* 13.2(3): 362–74.

Osorio, L. (2006) "The world charter on the right to the city", *International Public Debates: Urban Policies and the Right to the City* içinde, Paris: UNESCO.

Özkoray, N. ve Özkoray, E. (2013) *Bireysellik ve Demokrasi: Gezi Fenomeni*, İstanbul: İdea Politika Yayınları.

Sadri, S. Z., Ökmen, M. ve Akkoyunlu Ertan, K. (2013) *Kentsel Dönüşüm ve İnsan Hakları*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Sönmez, M. (2013) *Kent Kapital ve Gezi Direnişi*, Ankara: NotaBene Yayınları.

internet sayfaları

Saracoğlu, C. (2014), "Kent Hakkı, Ölçek ve Siyaset", Sol Portal, http://haber.sol.org.tr/yazarlar/cenk-saracoglu/kent-hakki-olcek-ve-siyaset-89328 (30 Nisan 2014 tarihinde erişildi)

http://mustereklerimiz.org/forumlar-ve-demokrasi/ , erişim tarihi: 01.11.2014

http://sosyalsavas.org/2014/07/atopya-isgal-evi-sistemdeki-catlak/ , erişim tarihi: 01.11.2014

http://mustereklerimiz.org/forumlar-ve-demokrasi/ , erişim tarihi: 28.08.2015

http://fraksiyon.org/ankara-direnis-ve-dayanisma-forumu-ethem-sarisuluk-yasam-alani-birlikte-kuruyoruz/ , erişim tarihi: 27.08.2015

UN-HABİTAT (2002a) Press release, first ever World Urban Forum successfully launched. Nairobi, 29 April [WWWdocument]. URL http://www.unhabitat.org/content. asp?typeid=5&catid=7&cid=2609 , erişim tarihi 21.10.2011

UN-HABİTAT (2002b) Report of the first session of the World Urban Forum.Nairobi 29 April–3 May [WWWdocument]. ÜRL http://www.unhabitat.org/categories.asp?catid=584 , erişim tarihi 21.10.2011

görüşmeci listesi

Görüşme 1: Müştereklerimiz Görüşmesi 1. Görüşmecisi
Görüşme 2: Müştereklerimiz Görüşmesi 2. Görüşmecisi
Görüşme 3: Parklar Bizim Ankara Görüşmecisi
Görüşme 4: Batıkent Forumu Görüşmecisi
Görüşme 5: Kent Karnesi Grubu Görüşmecisi
Görüşme 6: Kent Karnesi Grubu Görüşmecisi
Görüşme 7: Güvenpark Forumu Görüşmecisi
Görüşme 8: Anıtpark Forumu Görüşmecisi
Görüşme 9: Çayyolu Forumu Görüşmecisi

dipnotlar

1 Bu yazı Raoul Wallenberg Enstitüsü tarafından 2014 yılı İnsan Hakları Hibesi kapsamında verilmiş araştırma fonu ile yapılan saha çalışmasının bulgularına dayanmaktadır.
2 http://www.radikal.com.tr/turkiye/gezi_eylemlerinin_bilancosu_aciklandi-1138770 erişim: 01.08.2015
3 Akçalı'nın (2018) henüz basılmış olan İstanbul'daki forumların siyasetin şekillenmesinde bir rol oynayıp oynamadığı Türkiye'deki forum pratikleri üzerine tartışmayı açan ilk makalelerden biridir.
4 Yazarlardan Özlem Çelik, o dönemde doktora araştırması kapsamında hem Avrupa Sosyal Forumu ve İstanbul Kent Forumu'nda katılımcı gözlemci olarak bulunmuştur.
5 Bonefeld, 2014; Çelik, 2017; De Angelis, 2014; Glassman, 2014, Harvey, 2004; Lenin, 1899/1960; Luxemburg, 1913/1963.
6 http://sosyalsavas.org/2014/07/atopya-isgal-evi-sistemdeki-catlak/, erişim tarihi: 01 Kasım 2014
7 Bazı görüşmeciler ise ilk forumun Seğmenler Parkı'nın amfi tiyatrosunda toplandığını söylemiştir.
8 http://fraksiyon.org/ankara-direnis-ve-dayanisma-forumu-ethem-sarisuluk-yasam-alani-birlikte-kuruyoruz/ erişim: 27.08.2015
9 http://mustereklerimiz.org/forumlar-ve-demokrasi/